

Emanuel Tânjală

AMINTIRI DESPRE ȚARA PIERDUTĂ

Cluj-Napoca, 2019

Cuprins

Intro / 5

Viața la țară ca o poveste frumoasă / 11

Povestea poveștilor / 80

Veșnicia a pierit la sat / 110

Deziluzia cea mare / 150

Casa fără temelie / 195

Intro

În partea de nord a Bucureștiului se află un Muzeu al Satului, înființat cu mulți ani în urmă de renumitul etnograf Dimitrie Gusti. Este locul unde satul românesc a venit la oraș ca să nu piară de tot, ci să aibă viață veșnică. Parcurgând aleile tihnite, întâlnești simplitate și curățenie, miracole și taină, stâlpi de case sculptați, susținători morali și spirituali ai unei tradiții vechi. Casele au farmecul unei comunități vii și, strecurându-te în interiorul lor, ai senzația că oamenii sunt plecați la câmp, că seara se vor întoarce și își vor face focul la vatră, cu lemne din jurul casei. Femeile vor pune apă la fiert pentru mămăligă, vor pune o mână de sare peste mălaiul nemestecat și vor pregăti masa pentru cei ce au fost la sapă, sau la coasă, sau la adunat de fân, sau la cules de struguri, sau la moară, să își macine grâul pentru pâinea lor de toate zilele sau pentru pomenile morților. Pretutindeni în Muzeul Satului simți respirația țaranului și, în surdină, auzi mersul căruțelor pe câte o uliță dosită. Am fost întotdeauna fascinat și mi-a fost greu

să mai plec din acest loc. M-aș fi cuibărit în podul unei case din muzeu, mi-ar fi plăcut să dorm în fânul adunat în poduri de cu toamnă...

Povestea vieții mele s-a consumat la răscrucea dintre învălmășeala de la oraș și plăcerea de a trăi pe care am descoperit-o în micuțul sat Colacu, de unde tatăl meu a plecat la treisprezece ani. Satul a însemnat pentru mine în primul rând impactul cu rudele mele din Vrancea. Acolo, la Colacu, pe culmile stâncilor care străjuiau albia râului Putna, am descoperit adevărul despre acei oameni abandonați de lumea zgomotoasă a orașelor aglomerate. Nu ei ne-au tras pe noi în jos ca nație, ci noi i-am ignorat, pentru că ne-a fost mai ușor. De aceea au preferat să trăiască izolați.

Am profitat de decizia tatălui meu de a ne duce în fiecare vacanță de vară pe noi, toți cei unsprezece copii, în Vrancea, locul lui de naștere. Așa mi-am cunoscut rudele, oameni deosebiți de care m-am îndrăgostit. Îl iubeam pe Dumnezeu, erau cinstiți, gospodari recunoscuți în Vrancea arhaică, ce începea la Vidra și se termina la Greșu, sat la graniță cu județul Covasna. Minciuna nu făcea parte din obișnuințele lor și învățaseră de la Biserica să își iubească aproapele. Îmi plăcea să dorm în casele lor. Să mă scol dimineața cu ei, înainte de a se lumina de ziua. Să pregătim căruța pentru a ajunge la munte înaintea răsăritului. Să dorm vara în podul cu fân, unde aveam impresia că toate stelele cerului se năpustesc spre mine, că voi fi înecat în ele imediat ce voi adormi. Erau așa de mari, încât făceau lumină ca ziua. I-am cunoscut pe ai mei după venirea comuniștilor pe tancurile rusești, atunci când se ascundeau de Securitate, atunci când greu îți spuneau ceva din trecutul lor. Am trăit împreună cu ei, ascultându-le poveștile

și, mai târziu, fotografiindu-i. Am vrut să știu totul despre ei și am avut norocul celui care m-a învățat multe lucruri dacă are plăcerea cunoașterii. I-am cunoscut și la bine și la rău și mi-a plăcut să stau cu ei de vorbă ore și zile în șir, să merg cu ei la iarmaroc și la muncă. Am avut revelația să descopăr că acești oameni aveau un ADN diferit de cel al orașenilor. Erau demni, fără să se umfle în pene. Mesianici în trăirea lor, creatori, își duceau viața simplu, fără să fi cunoscut avantajele lumii, care între timp evolua. Răbdători și tenace, nu prețuiau ajutorul venit fără efort. Erau mereu în așteptarea cuiva, deși niciodată nu stăteau locului. Aveau cultul muncii și vibrația sensibilă a exilatului. Erau mereu de veghe, ascultând numai de semnele naturii. Îți spuneau ora exactă după soare. Se închinau lui Dumnezeu și trăiau în supunere față de El.

Când am intrat în presa română, la începutul anilor '70, am avut șansa să fiu mai aproape de ei. Mergând pe teren, îmi completam cunoștințele ca într-o școală superioară de antropologie. Cu timpul am observat cum și viața de la sate începe să se deterioreze de la an la an, de parcă mă plimbam prin altă țară. Unii dintre ei se fereau de muncă și le era mai ușor să se fofileze pe lângă cei care au forțat colectivizarea. Țăranii dezmoșteniți de pământurile lor deveniseră salariați pe „pământurile statului”. O lume nouă se năștea în văzul tuturor. Sărăcia a început să prindă roade la țară și oamenii au devenit la fel de mici și de neisprăviți ca și „marile” realizări comuniste, CAP-urile și IAS-urile. Țăranul român, care își construise singur războiul de țesut, el, care își modelase singur marginile înflorate ale lemnului de sub streășină, el, care își ridicase singur casa, care plantase cânepa, o aștepta să se ridice spre cer, o secera, o puneă în

bălți, o trecea prin meliță, făcea sfoară și, din ea, la războiul din casă, își făcea haine de sărbătoare, începea să fie pe cale de dispariție. El, care crescuse viermii de mătase și a țesut cămeși din borangic, a abandonat cu timpul toate îndeletnicirile bune. Începuse „studiile” la școala păgână comunistă, unde valorile se inversaseră urât. Satul nu mai avea spiritul unei caste normale. Lumea învăța din mers tertipurile bolșevismului: cum să mintă, cum să fure, cum să profite de neputința și meschinăriile slujbașilor acelu sistem anormal. Țăranii pe care îi știusem deveniseră niște unelte ruginite în mâna celor care îi jefuiseră, iar acum păreau că trăiesc în concubinaj. O lume urâtă se ridica din duhoarea drumurilor neasfaltate și a neglijenței care paralizase mersul înainte. România, țara de dor a lui Eminescu, devenise un vagon de tren de marfă rătăcit în colbul istoriei și tras la peronul trist al unei existențe falimentare. Țăranii cuminți și cinstiți erau marginalizați. Nimic nu mai era ca înainte, furau ca în codru, de la milițian până la ultimul sătean. Satele luau înfățișarea unui film de proastă calitate, realizat de amatorii sistemului. Lumea CAP-urilor devenise o masă de manevră a trepădușilor care serveau un regim ticălos. Văzându-i înaintea statornici ca o stâncă și înțelepți ca Solomon (știau când este timpul semănatului și timpul culesului, când este timpul muncii și când timpul hodinei, când este timpul bucuriei și când timpul bocetului), acum observam cum se gheboșau în fața șefilor de partid, a milițianului din sat și a tovarășilor care veneau de la centru, chitiți să plece cu portbagajele pline, din roadele muncii sărmanilor. De multe ori i-am văzut mergând cocârjați pe lângă gardurile lor dărăpănate, cu rușinea celui învins.

Începuse marea prigoană, marea deziluzie, marea tristețe că lumea de care mă îndrăgostisem începea să apună. Mă întreb și astăzi, de ce a trebuit ca binele să se șteargă, precum nisipul după o ploaie sănătoasă de vară, iar răul să persiste?

Viața la țară ca o poveste frumoasă

Când mă gândesc la sat, îmi este dor de un pui de somn în Valea Carpenului, acolo unde duceam vacile la păscut și făceam inventarul tuturor pomilor fructiferi ai unchiului meu Toader. Învățasem să culeg toate soiurile de bureți comestibili din mica pădurice cu plop, de lângă livada cu meri de rasă: hribi, pânișoare roșii, ghebe și gălbiori. Deasupra locului bântuia o pace tăcută, prăvălită din susul cerului peste mine. Erau zile cu soare blând, atât de blând, că uneori mă fura somnul și scăpam vacile în păpușoi. Îmi mai este dor de bunicii mei, rămași acolo, în cimitirul satului. Parcă îi aud cum ne dojeneau dacă ne jucam prea mult și nu munceam destul.

Născut-crescut la oraș, mă bucuram de fiecare dată când se termina școala și începea dorita vacanță de vară, care însemna plecarea noastră la țară, la bunicii și rudele mele după tată. Plecam de la București ca un pluton, care lua cu asalt un compartiment de tren, clasa a doua. Ne înghesuiam noi, copiii, mama și două rude care locuiau cu

noi la București, să o ajute pe mama în tot timpul anului: Catinca și Măriuța. Trenul ne ducea la Focșani, unde ne trambalam cu tot calabălăcul la autogară, o clădire dărăpănată, de unde un autobuz vechi de când lumea ne ducea la Colacu. Era mereu aglomerat, cu bagaje clae peste grămadă, mergea hodorogit, străbătând drumul pe atunci neasfaltat al câmpului Focșanilor, trecând prin Bolotești, Găgești, Burca, Vidra, Ruget și continuându-și urcușul anevoios înspre Colacu, destinația noastră din Țara Vrancei. O țară de vis pentru noi, cei care trăiam în una din mahalalele Bucureștiului.

Alteori traseul era diferit: călătoream cu trenul de la București la Focșani, unde schimbam un alt tren până la Odobești, de unde luam o mocăniță cu două vagoane, fără geamuri și uși. Mocănița mergea agale, trecând prin podgoriile vrâncenilor și prin livezi de meri și pruni. Aveam sentimentul că este trenul familiei noastre. Ne distram la fiecare oprire, coborând și apoi fugind pe lângă tren când se urnea din nou, prilej pentru mama să ne muștruluiască. A avea o mică locomotivă, care se alimenta cu apă la Găgești, dintr-o pompă străveche. La plecare răspândea un fum gros, care se ridica în valuri spre cer, cu un pufăit auzit pe toată Valea Putnei, atunci când își lua avântul. Era prima dintr-un șir lung de zile minunate.

La Burca, o gară foarte mică, de altfel capătul liniei, ne așteptau cu o căruță trasă de cai bunicul Alexandru sau unchiul Toader, ne încărcau asemeni unor mărfuri prețioase, și, în tropăitul cailor, chiuiau de bucurie până la Colacu, unde trăgeam la casa unuia dintre ei. Întreaga aventură, de la plecarea din București până în momentul sosirii în Colacu, era pentru noi o sărbătoare prelungită pe o întreagă zi. A doua dimineață,

fiecare trecea la treabă. Păzeam vacile, culegeam buruiană pentru porci, tăiam iarba de pe haturi pentru animalele de casă, umblam după bureți, după cuiburi, sau culegeam flori și fructe de pădure pentru ceaiurile pe care le făcea mama în timpul anului.

M-a atras satul ca un magnet, de la primele mele vacanțe la Colacu. Pentru mine nu era un loc oarecare: Vrancea era un peron deasupra lumii, unde pășeam direct în Rai. În spatele casei, unchiul Toader avea o moară, adusă cu mari greutateți din Argeș, pe care statul comunist i-a confiscat-o imediat după 1950. Era acolo o mică livadă cu pomi fructiferi, un măr vărâtec, doi pruni cu fructe galbene și mari ca lămâile, un păr vărâtec, cu cele mai dulci pere din lume, și o poiană unde se făceau petreceri de familie. Mai erau peste zece stupi de albine, ocrotiți de o mică livadă de pruni brumării, cum le numeau mocanii. În fața morii, chiar la marginea râpei, era o stâncă mare, pe care noi o foloseam drept punct de observație. Puteam vedea de pe marginea stâncii o mare parte a văii Putnei, șerpuindu-se până la începutul comunei Valea Sării (de la deal de grădină) și spre Vidra (de la vale). De acolo, de printre coloniile zgomotoase de lăstuni, vedeam stâncile canionului, parcă sculptate de mâini misterioase, schimbându-și culorile sub mișcarea soarelui, și mă simțeam în alte lumi. Făcusem cu frații mei și o cărare prin râpă, care ajungea până la prundul Putnei. În primele zile ale sosirii noastre la Colacu, curățam cărarea de ierburile înalte care încercau să o acopere în lipsa noastră. În zilele în care vacile nu trebuiau duse de acasă, le dădeam drumul să pască pe râpă, iar noi ne scăldam în apa limpede a Putnei. Era paradisul de care cu greu ne mai desprindeam. Luna august devenea luna

groazei, când vacanța se termina și trebuia să ne întoarcem într-un București de care nu eram legați sufletește.

*

La Colacu trebuia să ne sculăm odată cu stăpânul casei, de cu noaptea. Ne turnam apă rece dintr-o oală de lut, ne spuneam rugăciunea, după care ne așezam la masă ca la o cantină. Mâncam în fugă miere de albine cu lapte mult de cu seara de la cele două vaci, Dumana și Sâmbotina, după care plecam pe unde era de muncă în ziua respectivă. Pregătirea căruței cu tot ce ne trebuia la munte, unde trebuia să ajungem înaintea răsăritului, era o procesiune bine aranjată de unchiul Toader și tanti Paraschiva. Era o viață de instrucție și nu-mi amintesc să mă fi deranjat. Upleam căruța trasă de Suru, un cal înalt, pistruiat, cu mâncare pentru o zi. Cei mici erau așezați în căruță pe o cergă și porneam spre Schit, sau Valea Leșului, sau La Sile, unde erau pășunile unchiului Toader. Ceilalți parcurgeam pe jos o distanță de câteva ore bune și nimeni nu se plângea. Nu consideram o corvoadă această acțiune aranjată de cu seară. Nu știam cum va fi timpul. Erau zile când se pornea cu mare alai spre locul unde trebuia să muncim sau să paștem vacile și, tocmai ce ajungeam, începea o furtună sau o ploaie strașnică. Ne ascundem de ropote, dar și de fulgere, pe sub o stâncă, pe sub streășina unei târle nelocuite, ori într-o căpiță, dacă era făcută.